

از تولید داده تا اثرگذاری: نقش مراکز آماری در تسهیل جذب آمار در برنامه‌ریزی‌ها

دکتر نریمان یوسفی

مدیر کل دفتر محاسبه شاخص برنامه‌ها و سیاست‌های کلان

در عصر حاضر و همزمان با توسعه فناوری‌های اطلاعاتی شاهد ایجاد و توسعه بانک‌های داده و اطلاعات آماری هستیم. این شرایط، تا آنجایی پیش رفته است که برای گریز از گورستان‌های داده^۱ کنشگران این حوزه را به تکاپو واداشته است. با این مقدمه، در این نوشتار سعی می‌شود به نقش مراکز آماری در تسهیل استفاده بیش‌تر از داده‌ها توسط کاربران پرداخته شود.

نیک می‌دانیم دولتمردان و سیاست‌گذاران در تخصیص منابع و امکانات در گستره جغرافیایی و ابعاد برنامه‌ها به‌صورت مستمر نیازمند اطلاعات آماری می‌باشند. اما چگونه این تصمیمات را می‌گیرند؟ از چه داده‌هایی استفاده می‌کنند (یا نیاز دارند)؟ و آیا داده‌های موجود مناسب برای این اهداف هستند؟ به‌تعبیری، چگونه و چه زمانی اطلاعات و شواهد آماری در سیاست‌گذاری و برنامه‌ها جذب می‌شود؟ کنکاش پیرامون این موضوع به رویه‌ها و فعالیت‌هایی اشاره می‌کند که در این نوشتار آن‌ها را در قالب اصول هفت‌گانه زیر طبقه‌بندی کرده‌ایم.

اصل ۱- تعامل با هسته

تولید اطلاعات و شواهد آماری امری حاکمیتی و در راستای توسعه است، ولیکن، دولت‌ها معمولاً به این امر توجه ویژه ندارند. تعامل با هسته مرکزی دولت‌ها، یکی از رویکردهای پیش‌روی مراکز آماری برای بهبود جذب داده در حکمرانی است. در این راستا، تشکیل یک کمیته راهبری دائمی با حضور نمایندگان فنی دولت برای نیازسنجی و کاربست آمارهای متناظر با سیاست‌ها و برنامه‌های دولت‌ها پیشنهاد می‌شود. رویکرد تعامل با هسته می‌تواند به سیاست‌گذاری‌های منطقی، واقع‌گرایانه و عملیاتی در تدوین برنامه‌ها و اولویت‌ها و همچنین فهم دقیق‌تر دولتمردان از آمارها از یک‌سو و از سوی دیگر درک بهتر کارگزاران مراکز آماری در مورد نحوه تصمیم‌گیری و سیاست‌های دولت‌ها و طراحی برنامه‌ها منجر شود. همچنین، در این فرایند تعاملی، مراکز آماری به صورت مستمر و پویا حفره‌های

¹ - Avoiding Data Graveyards

آماري مورد نياز هسته مركزي را تشخيص و توليد آمار نموده و نقش و جايگاه خود را در توسعه و حكمراني مبتني بر شواهد برجسته مي نمايد. در اين مورد، پيشنهاد مشخص مي تواند عضويت نمايندگان مراكز آماري در كميته ها و كارگروه هاي سياست گذار و برنامه ريزي توسعه براي کشور باشد.

اصل ۲- مشاوره آماري

امروزه، توجه ويژه به مشاوره تخصصي يكي از ابزارهاي اساسي حكمراني در كار بست آمار و اطلاعات است. مشاوره آماري به مقامات عالي رتبه اعم از رئيس جمهور، وزرا، استانداران و ... مي تواند ضمن ترويج فرهنگ آماري در يك روند تعاملی زمينه درك عميق از نيازمندي هاي آماري خاص و تفسير درست از مفاهيم، استانداردها و شاخص هاي آماري و كار بست دقيق آن را به دنبال داشته باشد. چنين وضعيتي افزايش جذب آمارهاي رسمي در برنامه ريزي، بهبود گفتمان آماري در حكمراني و افزايش سرمايه اجتماعي نظام آماري کشور را به دنبال دارد.

اصل ۳: توليد آمار در سطوح خرد

طراحي و اجراي موفق برنامه هاي توسعه نيازمندي هاي اطلاعات آماري در سطوح خرد و محلي است. وجود اطلاعات آماري در سطح خرد، مياني و كلان شواهد بيش تری را در اختيار برنامه ريزان ملي و محلي قرار داده و احتمال موفقیت برنامه ريزي ها را افزايش مي دهد. هنگاهي که داده هاي تفكيك شده در دسترس باشند، تصميم گيرندگان مي توانند قدرت بيش تری براي تصميم گيري بهتر داشته باشند. مثلاً شواهد بين المللي در کشور غنا نشان مي دهد استفاده از آمارهاي تفكيك شده مرگ و مير مادران، منجر به بهبودهاي قابل توجهي در نجات جان مادران شده است.

با توجه به اتخاذ رويکردهاي جديد در توليد آمارهاي ثبتي در کشورهای جهان، اين اميد مي رود که با توليد اطلاعات آماري در سطوح مختلف به ويژه سطوح خرد و در بازهاي زماني کوتاه، مراكز آماري بيش از قبل بتوانند اطلاعات آماري بيش تر و دقيق تر را جذب نمايند.

اصل ۴: انتظام بخشي به توليد آمارهاي رسمي

در نظام هاي آماري نيمه متمرکز، مراكز آماري نقش محوري را در انتظام بخشي به كسب و كار ملي آمار بر عهده دارند. در اين راستا، در مدرن سازي نظام هاي آماري براي انتظام بخشي در توليد آمار از مفاهيم يكسان، رعايت استانداردهاي مستند شده توليد آمار، فهرست

آمارهای رسمی و ... استفاده می‌شود. فهرست آمارهای رسمی ابزاری انتظام‌بخش در تولید آمارهای رسمی از جمله تقسیم کار ملی در تولید آمار در نظام‌های آماری غیرمتمرکز است. تعیین متولی تولید هر آمار علاوه بر جلوگیری از موازی‌کاری باعث جلوگیری از سردرگمی کاربران، افزایش سرمایه اجتماعی در نظام آماری می‌شود. با این هدف، امروزه مراکز آماری دنیا با تهیه فهرست آماهای رسمی درصدد ایجاد صدای واحد در نظام آماری بوده و کاربران را از سردرگمی نجات و راه گمانه‌زنی‌ها را مسدود می‌نمایند. وجود آمار واحد مورد توافق در نظام آماری انگیزه برنامه‌ریزان را برای استفاده از آمار مورد وثوق و توافق شده در نظام آماری افزایش می‌دهد.

اصل ۵- ایجاد داشبوردهای مدیریتی

داشبوردهای مدیریتی ابزارهایی هستند که به تصمیم‌گیری، کنترل، ارزیابی و هدایت برنامه‌ها کمک می‌کند. با استفاده از داشبوردهای مدیریتی، حکمرانان این امکان را خواهند داشت تا از نقاط قوت و ضعف امور مطلع شوند. همچنین با استفاده از این ابزارها بخش/بخش‌هایی از برنامه‌ریزی‌ها که نیاز به بازنگری و بهبود دارند، شناسایی می‌شوند. این داشبوردها، درک اطلاعات را برای مدیران ارشد ساده‌تر و استفاده از آن‌ها را تسهیل می‌کنند. مراکز آماری به‌عنوان مراجع رسمی آمار و تولید کننده آمار با تهیه یا مشارکت در تهیه داشبوردهای عمومی و اختصاصی احتمال جذب آمار در تصمیم‌گیری، کنترل، ارزیابی و هدایت برنامه‌ها را افزایش می‌دهند.

اصل ۶- ایجاد رویه‌های یکپارچه در تولید آمار

امروزه استانداردهای بین‌المللی زیادی در مراحل مختلف تولید آمار، از جمله طراحی، جمع‌آوری، استخراج، طبقه‌بندی و انتشار آمارهای رسمی توسعه داده شده است. این استانداردها با تشویق قابلیت همکاری و تسهیل یکپارچه‌سازی سیستم‌های داده، پتانسیل استفاده بیش‌تر در سطح ملی را دارند. با استفاده از این ظرفیت، مراکز آماری نقشی کلیدی در بهبود کیفیت آمارها با استانداردهای جهانی و ملی در یک نظام آماری نیمه‌متمرکز ایفا می‌نمایند. تعاریف استاندارد، روش‌ها و رویه‌های علمی تولید آمار در یک نظام آماری اعتماد به آمارها در بین کاربران، به‌ویژه مقامات عالی‌رتبه را بهبود می‌دهد. به کارگیری رویه‌های یکپارچه در تولید آمار ضمن افزایش سرمایه اجتماعی نظام آماری، امکان کاربست آن در برنامه‌ریزی‌ها را افزایش می‌دهد. آموزش، نظارت بر و مشاوره به کنشگران نظام آماری پیرامون فرایندهای استاندارد شده تولید آمار می‌تواند به استقرار رویه‌های یکپارچه کمک نماید.

اصل ۷- تهیه مجموعه‌های آماری

تهیه مجموعه‌های آماری عمومی و تخصصی که در برگیرنده مجموعه‌ای از آخرین اطلاعات با سری‌های زمانی باشد کاربران را به استفاده از شاخص‌های موجود در آن ترغیب می‌نماید. تهیه مجموعه‌های عمومی و تخصصی توسط مراکز آماری در کنار نقش اطلاع‌رسانی، شواهد آماری یکپارچه را برای ورودی برنامه‌ها در اختیار برنامه‌ریزان و سطوح عالی حکمرانی قرار می‌دهد.